

PETER LAMBORN WILSON

Visszatérés a tizenkilencedik századba

John Henry Mackayt olyan fokig csodálom, hogy csatlakoztam egy az ő gondolatainak és írásainak terjesztésével foglalkozó társasághoz. A kiadvány, amit az olvasó kezében tart, részben ennek a csodálatnak az eredménye, és a John Henry Mackay Társaságnak, illetve alapítójának, Mark Sullivannek köszönhető. De honnét ered ez az érdeklődés a tizenkilencedik századi anarchizmus porlepte kötetei iránt?

Mackay igazi eredetisége abban rejlik, ahogy az anarchista filozófiát és pszichológiát tökéletesen tudta alkalmazni a szexualitás kérdéskörére. Talán Emma Goldman kivételével a késő XIX., korai XX. század egyetlen más anarchistája sem tette meg azt az egyszerűnek látszó következtetést, hogy a szexualitás minden kényszer nélküli (azaz kölcsönös megegyezésen alapuló) formája alapvetően az egyének szabadságának körébe tartozik, akik ily módon határozzák meg boldogságukat. Egyedül Mackay ismerte fel, hogy a kérdés semmilyen más megközelítése sem áll meg az anarchizmus hatalomkritikájával szemben mint „moralitás”. Sajnos korának többi anarchistáját elvakította a konszenzus-transz, vagy pedig bátortalanok voltak a megnyilatkozáshoz. A „szabad szerelem” elfogadható volt férfi és nő között; eddig tartott a „szexuális radikalizmusuk”, és nem tovább.

Ma már természetesen logikus elvárásunk, hogy az anarchisták – legalább! – fel kellett, hogy tudják dolgozni Mackay állításait, védekezését a „többi” fajta szexualitás nevében. A neopuritanizmus és az 1980-as és 1890-es évek AIDS járványai (a viktoriánus kor moralizmusának és 1880-as, 1890-es évekbeli szifilisz-járványainak kísérteties másolata) ellenére elvárhatnánk, hogy legalább az anarchisták ellenállnak mindenféle hisztérikus reakciónak, és a vele járó testi utálkozás szokásának. Még ha a Baloldal nagyobbik része kapitulál is (márpedig a Bal igencsak „moralisztikus”), az anarchistáknak ki kell tartaniuk a „Szexuális Forradalom” ideáljai mellett. Az anarchisták védelmükbe vennék... *a szeretetet*. Nem igaz?

Tévedés.

Egy, az *Anarchy: A Journal of Desire Armed* (Anarchia: A fegyveres vágyak lapja) című folyóirat több nemrégiben megjelent számán keresztül tartó levélváltás során a „generációk közötti érzékiség” témakörében, nyilvánvalóvá vált, hogy a résztvevők több mint fele hagyta, hogy gondolatait eltorzítsák az ún. Konszenzus Értékek – avagy a boszorkányüldözéstől való tudatalatti félelem –, és készek voltak minden, fiatalok és idősek közötti szexuális formát „kizsákmányolásként” megbélyegezni. Eképpen a keresztény vakbuzgóság és az anarchisták vakbuzgósága között az egyetlen különbség, hogy az utóbbiak azért ítélik el az ilyen szerelmet,

mert az politikailag inkorrekt. A racionális bizonyítékok és ellenkező tapasztalatot sugalló autentikus vallomások nem „térítik meg” az ilyen gondolkodásra képtelen reakciósokat – amint arra keserűen Mackay is rájött. Anarchista társai ignorálták vagy elítélték őt. A *Sagitta*-projektje, egy pamfletsorozat a *Névtelen Szerelemről* szinte nyomot sem hagyott. 1933-as (vitatott) öngyilkossága óta – mellyel megelőzte a náciakat, akik alighanem kivégezték volna – nem sok minden változott.

A viktoriánus szexuális moralitás átjárja saját *fin de siècle* értekezésünk egészét; a XIX. század nem akar elmúlni.

Mackay maga egy még korábbi anarchista munkáit és eszméit fedezte fel újra és kezdte terjeszteni: Max Stirnerét – akit általában az individualista anarchizmus – a Mackay által vallott irányzat – meghatározó filozófusának tartanak. Egy időben az anarchista mozgalomban számos stirnerista volt, a racionális és pacifista Benjamin Tuckertől a Bonnot-banda őrült banditáiig. Az 1880-as és 1890-es években az anarchizmuson belüli nagy szakadás kettéosztotta a mozgalmat anarcho-kommunistákra és az anarcho-individualistákra. Mackay kulcsregénye, amely új kiadásban jelent meg,¹ továbbra is a vita hevétől szikrázik. Mi számít „abszolútnak”? Saját énünk, vagy másoké? Az egó vagy a csoport? És mik a Forradalom következményei, amiben mindenki ezredforduló-váró hangulatban tudott hinni? Szerveződés? „Közvetlen cselekvés”? A tettek propagandája? Merénylet? Munkásagitáció?

Azt gondolhatnánk, hogy az anarchizmus végül izolálta ezeket a hamis dichotómiákat, amelyekről ezek a viták szóltak, és túllépett rajtuk. Már akkoriban is voltak olyan anarchisták, akik képesek voltak befogadni mind Stirnert, mind Kropotkint, olyan „jelzők nélküli anarchisták” mint például Voltairine de Cleyre, Emma Goldman, Errico Malatesta – vagy éppen szintetizálók, mint Stephen Pearl Andrews, a „Nagy Pantarchista” –, vagy valamivel később Gustav Landauer. Az 1950-es években a lettristák és a szituacionisták kidolgozták „Marx és Stirner” szintézisét, amely igyekezett összeegyeztetni az egyén boldogságát a csoport játékos együttműködésével. Charles Fourier és Nietzsche szintézise ugyanebbe a „poszt-ideologikus” konstrukciónak a kategóriájába tartozna.

Ebben a kontextusban a dichotómiákként prezentált abszolút kategóriák szemantikus csapdáknak tekinthetők, a rossz lelkiismeret köntösébe bújva. Ha Nietzsche elméletét az egyénről (szabad szellem) és Fourier elméletét a csoportról (szenvédélyes sokaság) nem egymásnak ellentmondó, hanem egymást kiegészítő gondo-

¹ A hivatkozott kiadás: JOHN HENRY MACKAY: *The Anarchists. A Picture of Civilization at the Close of the Nineteenth Century*. (Ed. by Mark A. Sullivan. (Eng. transl. from German by) George Schumm. (Portrait of the Author, Study of His Works by) Gabriele Reuter, (Essays by) Hubert Kennedy, Edward Mornin, Sharon Presley, Peter Lamborn Wilson. New York, Autonomedia (Autonomedia Black Triangle Anti-authoritarian Classics, A Post-Centenary Edition), 1999, LII. és 202. l.; A *The Anarchists* Schumm-féle angol fordításának elektronikus változatát lásd: http://dwardmac.pitzer.edu/Anarchist_Archives/macan/macan.html – A szerk.

latokként értelmezzük, bizonyos disszonanciák érdekes új harmóniákká alakulnak át. Az Én és a Másik, amely többé nem tornyosul a kognitív horizont fölé, mint a kategorikus imperatívusz abszolútuma, szembenálló erők helyett kétpólusú energiáknak tekinthetők. Valami olyasmiről van szó, mint a taoista dialektikában, ami inkább nehezen megfogható és veszélyesen többértelmű, mint „tudományos” és tiszta. Itt elég tér jut Michel Serres harmadik beszélőjének, a hermetikus „parazitának”, az is/és-nek. A nyelv itt nem zár minket dobozba; sem nem veszette el „jelentését”. Ehelyett az én és a másik költészetéhez érkeztünk, amelyben mindkettő kiegészíti a másik jelentését.

Tehát, azt hihetnénk, hogy *mostanra* az anarchizmus igazán feloldotta az individualizmus és a kommunizmus harcát, és eljutott egy működőképes szintézishez, melyet Bob Black „harmadik típusú anarchizmusnak” nevez. Csakhogy... úgy tűnik nem így történt. Nemrégiben egy New York-i anarchista csoport vitát tartott a témáról – leporolták és kitergették az összes régi megkülönböztető jelzőt... valaki azt súgta a fülemben: „Ez olyan, mint 1971-ben!” – de mondhatta volna inkább azt, hogy „mint 1887-ben”! A vita körülbelül úgy zajlott le, mintha egy jelenet lett volna Mackay *Az anarchistákjából*... vajon sohasem lesz vége a XIX. századnak?

Azok, akik ismerik a Múltat, arra vannak kárhóztatva, hogy figyeljék, ahogyan a többi őrült újra és újra megismétli azt.

Így aztán, furcsa módon *Az anarchisták* még mindig olyan könyv, amit újra kell olvasni, ebben a felvilágosult korban is – amely nem különbözik túlságosan az 1887-es Londontól (légszennyezés, rettenetes szegénység, rendőri elnyomás, osztálygyűlölet, rasszizmus...) – hiába kérkedünk a posztindusztriális „információs gazdaságunkkal” – s a Cyber Gnózással, a test meghaladásával a Virtuális Valóság segítségével. A gyárak most is ontják a szemetet valahol, és továbbra is el kell magyarázni egyes anarchistáknak, hogy a „Munka” egy illúzió, hogy a „Forradalom” csupán *egy újabb húzás a csavaron*, hogy a mártíromság csupán a végletesen sértődöttség bosszúja, hogy a „szabadság” nem egy elvont főnév.

Ahhoz, hogy élvezettel olvashassuk Mackay szövegét, emlékeznünk kell arra, hogy *ez még mindig a XIX. század* – plusz TV és LSD.

Benjamin Tucker eredeti amerikai kiadásának olvasása – a tipográfia egyfajta időgép – segít visszasodródni egy olyan író elektronikát megelőző tempójába és nyelvezetébe, akinek a líráját Richard Strauss zenésítette meg. Mackayból folyton előbújik egy kétoldalú író sajátos nézőpontja. Érdekes, hogy B. Traven egyfajta tükkörképének tekinthető, aki a német nyelvet adta fel az angolért cserébe. Mackay, Travenhez hasonlóan anarchista elbeszéléseit sohasem szánta regényként olvasandó szövegnek, hanem egyfajta „korcs” vagy fordítási hibrid formáknak, melyeket elbeszélésből és polémiából gyúrt össze – megtalálva azt a fajta egyensúlyt, amelyet később Brecht tökéletesített tovább drámáiban. (Megemlíthető itt még Céline is – nagy kár, hogy ő fasiszta volt.) Traven és Mackay hosszú *szónoklatokat* öntöttek történetek alakjába, bár Traven a kalandregény szerkezetére támaszkodott, míg Mackay hagyományosabb és „irodalmibb” modelleket használt. És persze „Tra-

ven” valójában a stirnerista anarchista Ret Marutot takarta, aki az 1919-es Bajor Tanácsköztársaság bukásakor elmenekült a biztos halál elől, és Mexikóban kreált magának új identitást. Ret Marut és Mackay valószínűleg ismerték egymást; annyi bizonyos, hogy ismerték egymás írásait.

Végül, Az *anarchistákat* olvashatjuk úgy is, hogy közben bepillantást nyerünk a Mackay kortársai, olyan ismertebb írók, mint Arthur Conan Doyle és Joseph Conrad által létrehozott atmoszférikus külső mögé. Az ő ködös, pislákoló gázlámpákkal megvilágított Londonukban a Gonosz Szegények és a Káosz ügynökei kísértettek, a sötét cselszövők, örült bombakészítők és összeesküvők, a Munkásmozgalmárok. A korról az ő képük maradt fenn, Conan Doyle-é a populáris irodalomban és a többi médiában, Conradé az angol nyelvű Irodalom Kánonának Templomában. A „civilizációt” az elnyomó osztályok értékei képviselik (ahogy Traven megjegyezte Conraddal kapcsolatban), és az ő bajnokuk, a Detektív (a XIX. század napistene és népi hőse). Mackay szövegét olvasva azonban hirtelen *belül* találjuk magunkat a köd és a szegénység fenyegető falain, amely fogalmak Holmes és a Titkosügynök számára a másik Londont jelentik, Fu Manchu Limehouse-ának félelmetes és erotikus zsidó-cockney-bevándorló-alvilági birodalmát. Immár új perspektívából látjuk ugyanazt az antik várost – nem kevésbé romantikus szokásaival, nem kevésbé XIX. századi mivoltában – viszont kifordítva és feje tetejére állítva. A sötét összeesküvők, furcsa kiejtésükkel és kopott kabátjukban – hová tűntek?

Már nem a Másik az. Hanem Én vagyok.

New York

Tavaszi napéjegyenlőség

1993

(Peter Lamborn Wilson: Return to the Nineteenth Century. In: John Henry Mackay: The Anarchists. A Picture of Civilization at the Close of the Nineteenth Century. /Ed. by/ Mark A. Sullivan. /Eng. Transl. from German by/ George Schumm. /Portrait of the Author, Study of His Works by/ Gabriele Reuter, /Essays by/ Hubert Kennedy, Edward Mornin, Sharon Presley, Peter Lamborn Wilson. New York, Autonomedia (Autonomedia Black Triangle Antiauthoritarian Classics, A Post-Centenary Edition), 1999, XV–XVIII.)

Fordította: Koronczay Dávid